

Nr 353.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt; given Stockholms slott den 22 maj 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Förslag
till
Lag
angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 (nr 31)
om rikets mynt.

Härigenom förordnas, att §§ 5—8 samt 11 lagen den 30 maj 1873 om rikets mynt¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

§ 5.

Till skiljemynt skall användas dels silver, legerat med koppar eller med koppar och nickel eller med annan för ändamålet lämpad metall, dels kopparnickel, dels brons eller järn.

§ 6.

Av silver skola präglas myntstycken av följande namnvärde, nämligen:
två kronor,
en krona,
femtio öre,
tjugufem öre,
tio öre.

Dessutom må, efter av Konungen för varje gång därom meddelat beslut, präglas myntstycken av silver med ett namnvärde av fem kronor.

Silvermynten skola utmyntas av legering innehållande minst fyrtio etthundradelar silver.

Etthundra stycken silvermynt skola innehålla fint silver till lägst följande vikt, nämligen:

femkronestycken: niohundrafemton och två tiondels gram;

tvåkronestycken: femhundrasextio gram;

enkronestycken: tvåhundraåttio gram;

femtioörestycken: etthundranittiotvå gram;

tjugufemörestycken: nittiotvå och åtta tiondels gram;

tioörestycken: femtiosju och sex tiondels gram.

Av kopparnickel må, efter av Konungen för varje gång därom meddelat beslut, präglas myntstycken av följande namnvärde:

femtio öre; tjugufem öre; tio öre.

¹ Senaste lydelse se beträffande § 5 1920: 309, beträffande § 6 1935: 28, beträffande § 7 1917: 128 och beträffande § 8 1881: 35.

§ 7.

Av brons präglas myntstycken av följande namnvärde:

fem öre; två öre; ett öre.

Av järn må, efter av Konungen för varje gång därom meddelat beslut, präglas myntstycken av följande namnvärde:

fem öre; två öre; ett öre.

§ 8.

Avvikelsen över eller under den i § 4 stadgade guldhalten får högst utgöra femton tiotusendelar fint guld av varje myntstyckes bruttovikt.

Avvikelserna över eller under i § 4 stadgade vikter få högst utgöra:

för varje tjugukronestycke: femton tiotusendelar.

» » tiokronestycke: tjugu tiotusendelar,

» » femkronestycke: trettio tiotusendelar,

allt av varje myntstyckes rätta vikt; dock skall vid guldets utmyntning iakttagas, att avvikelsen i vikt för vart parti av tio kilogram myntguld ej får överskrida fem gram.

§ 11.

Närmare bestämmelser om sammansättningen av de legeringar, av vilka silver-, kopparnickel- och bronsmynt skola utmyntas, om silvermyntens vikt, om det antal skiljemynt av andra slag, som skall utmyntas av viss viktsmängd metall, samt om högsta tillåtna avvikelser i fråga om silvermyntens silverhalt och vikt meddelas av Konungen.

Angående huvud- och skiljemyntstyckenas diameter, prägel, inskrift, rand och vad mer till deras yttre utseende hörer, vill Konungen särskilt förordna, ävensom de regler, vilka vid myntverket böra gälla för probering och justering, inlämnande av guld till förmyntning m. m.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 maj
1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler *fråga angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt* samt anför därvid följande.

I lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt föreskrives i § 5, att till skiljemynt skall användas dels silver, legerat med koppar i det förhållande som i lagen stadgas, dels kopparnickel, dels brons eller järn.

Enligt § 6 skola av silver präglas myntstycken av följande namnvärde, nämligen två kronor, en krona, femtio öre, tjugufem öre och tio öre. Ett-hundra stycken sådana skiljemynt skola innehålla följande viktsmängder fint silver, nämligen tvåkronestycken 1,200 gram, enkronestycken 600 gram, femtioörestycken 300 gram, tjugufemörestycken 145¹/₅ gram samt tioörestycken 58 gram.

Dessa skiljemynt skola utmyntas av följande legeringar: två- och enkronestycken: av 800 viktdelar silver och 200 viktdelar koppar; femtio- och tjugufemörestycken: av 600 viktdelar silver och 400 viktdelar koppar; samt tioörestycken: av 400 viktdelar silver och 600 viktdelar koppar. Alltså skall vikten av varje myntstycke utgöra för tvåkronestycke 15 gram, för enkronestycke 7.5 gram, för femtioörestycke 5 gram, för tjugufemörestycke 2.42 gram och för tioörestycke 1.45 gram.

Dessutom må, efter av Kungl. Maj:t för varje gång därom meddelat beslut, präglas myntstycken av silver med ett namnvärde av fem kronor. Ett-hundra stycken sådana skiljemynt skola innehålla 2,250 gram fint silver. De skola utmyntas av en legering av 900 viktdelar silver och 100 viktdelar koppar. Varje myntstycke skall alltså väga 25 gram.

I § 8 föreskrives i fråga om silvermynt, att avvikelserna över eller under angiven silverhalt få utgöra högst trettio tiotusendelar fint silver av varje myntstyckes bruttovikt. Avvikelserna över eller under stadgad vikt få högst utgöra: för varje fem- eller tvåkronestycke: trettio tiotusendelar; för varje enkronestycke: femtio tiotusendelar; för varje kilogram av femtioörestycken: sextio tiotusendelar; för varje kilogram av tjugufemörestycken: ett-hundra

tiotusendelar; samt för varje kilogram av tioörestycken: etthundrafemtio tiotusendelar, allt av varje myntstyckes rätta vikt.

I § 11 stadgas, att angående myntstyckenas diameter, prägel, inskrift, rand och vad mer till deras yttre utseende hörer, vill Kungl. Maj:t särskilt förordna.

Beträffande skiljemynt av *kopparnickel*, *brons* och *järn* upptagas i §§ 6 och 7 bestämmelser angående namnvärden, legeringarnas sammansättning samt det antal mynt, till vilket angiven viktmängd metall skall utmyntas.

I en den 21 maj 1942 dagtecknad skrivelse har *mynt- och justeringsverket* anfört, att situationen på silvermarknaden undan för undan försämrats avsevärt, i det att importen fullständigt avstannat. Det vore under sådana omständigheter icke längre möjligt att tillgodose det ständigt växande behovet av skiljemynt av silver. Med anledning därav hade verket haft under övervägande olika åtgärder för avhjälpande av myntsvårigheterna och hade därvid utgått från att utgivande av sedlar av lägre valör än de nuvarande sedlarna såvitt möjligt borde undvikas. Följande möjligheter hade i stället övervägts:

1. övergång till helt ny metallegering, ej innehållande silver;
2. bibehållande av nuvarande legering för en- och tvåkronor men övergång till kopparnickel för 50-, 25- och 10-öres mynt; samt
3. övergång till lägre silverhalt i samtliga myntsorter och användande av samma legering för alla silvermynt.

I fråga om *alternativen 1 och 2* har mynt- och justeringsverket anfört.

Beträffande legering av oädla metaller stöter man på den svårigheten, att tillgången på sådana metaller, som lämpa sig för myntframställning, under nuvarande förhållanden är mycket dålig. Närmast torde kopparnickel böra komma i fråga, men då denna legering innehåller 25 procent nickel kan erforderlig mängd av denna metall icke disponeras. Aluminium eller legeringar därav torde även kunna diskuteras, men även i detta fall äro tillgångarna ovissa. Även beträffande övergång till kopparnickel för de mindre mynten gäller samma invändningar.

Mynt- och justeringsverket har av nu angivna skäl stannat vid *alternativ 3*, d. v. s. en övergång till lägre silverhalt och användande av samma legering för alla silvermynt. Till närmare utveckling av denna ståndpunkt har mynt- och justeringsverket anfört.

Verket ifrågasätter, att silverhalten sänkes till 40 procent d. v. s. samma halt, som i de nuvarande 10-örena. Med denna silverhalt blir emellertid färgen på legeringen rätt starkt gulaktig, om utom silver legeringen endast innehåller koppar. Vid myntfabrikationen glödgas*alltid myntämnena före präglingen under lufttillträde, varvid på ytan koppar oxideras. Denna oxid löses sedan bort genom behandling med svavelsyra och ytan av myntet kommer sålunda att till ett visst ringa djup utgöras av finsilver. Detta finsilver-skikt slites emellertid småningom bort, varefter den gula färgen framkommer och verkar mindre tilltalande.

Om emellertid till silvret utom koppar införes en mindre nickelhalt (cirka 5 procent) blir den gula färgen avsevärt mindre framträdande och utförda

prov hava visat, att färgen då närmast motsvarar den för 50- och 25-ören använda legeringen av 60 procent silver och 40 procent koppar. Denna legering verkar även vid slitning icke anmärkningsvärt missfärgad.

De nickelmängder, som för detta ändamål skulle åtgå, äro relativt mindre betydande och torde enligt meddelande från industrikommissionen kunna påräknas. En allvarlig olägenhet är givetvis den ökade kopparåtgången, vilken dock ej är så betydande att den behöver ingiva farhågor, i synnerhet sedan de tidigare bronsmynten ersatts med järnmynt.

I fråga om de föreslagna myntens utseende har mynt- och justeringsverket framhållit följande.

Det torde vara nödvändigt att förse de nya mynten med en ny prägel, varvid verket vill föreslå att för åtsidan å 1- och 2-kronor användes samma bild av Hans Maj:t Konungen, som finnes på de i anledning av riksdagsjubileet utgivna 5-kronorna förminskad i lämplig storlek, omgiven av inskriften »Gustaf V, Sveriges Konung» samt med »Med folket för fosterlandet» samt att å frånsidan anbringas riksvapnet i den form, som förekommer å de senast utgivna guldmynten, jämte valörtecken, årtal, S:t Eriksbild och myntdirektörens märke. Kanten bör göras räfflad och storleken densamma som nuvarande 1- och 2-kronor. Beträffande prägeln å mynt av lägre valör anholder verket att senare få inkomma med förslag.

Vidare har mynt- och justeringsverket beträffande de nya myntens vikt anfört.

Den nya legeringen har beroende av den lägre silverhalten en mindre egentlig vikt än den gamla, varför, om diameter och tjocklek skola bibehållas, mynten få lägre vikt. Enligt utförda försök är egentliga vikten 9.48 mot de gamla legeringarnas 10.19 för 800-gods, 9.85 för 600-gods och 9.53 för 400-gods. Myntvikten skulle då för 2-kronor ändras från nuvarande 15.0 gram till 14.0 gram, för 1-kronor från 7.5 gram till 7.0 gram, för 50-ören från 5.0 gram till 4.8 gram, för 25-ören från 2.42 gram till 2.32 gram under det att 10-ören bliva praktiskt taget oförändrade eller 1.44 gram.

Beträffande tillåtna avvikelser över och under de nya myntens rätta vikt har mynt- och justeringsverket anfört.

På grund av myntens lägre silverhalt torde man lämpligen böra införa en något högre viktstolerans. Den nuvarande toleransen av för 2-kronor ± 3 tusendelar och för 1-kronor ± 5 tusendelar av vikten är ytterst snäv och först genom de senaste årens ökade precision har större kassationer under tillverkningen kunnat undvikas. Då emellertid denna onormalt höga precision medför sänkning av produktionskapaciteten och ökning av arbetarepersonalen, torde böra ifrågasättas, huruvida ej för 1- och 2-kronor den individuella vägningen av varje mynt kunde slopas och ersättas med en genomsnittsvikt för ett större antal mynt som fallet är med 50-, 25- och 10-ören. Vid den omsorgsfulla fabrikation, som under alla förhållanden mynttillverkningen innebär, blir den individuella viktsavvikelsen i alla händelser så liten, att den av allmänheten svårigen observeras. Den enda betydelse, som den individuella vägningen har, torde kunna sägas ligga däri, att man vid nya mynt kan kontrollera räkningen av mynten genom vägningen. Då mynten blivit slitna bortfaller givetvis denna möjlighet.

Med hänsyn till att alla mynt komma att utföras av samma legering torde det vara lämpligt införa lika bestämmelser för alla mynt, varvid verket anser att nu gällande bestämmelser för 25-ören bör vara normgivande, d. v. s.

att vid uppvägning av det antal mynt, som närmast motsvarar 1 kilogram, avvikelsen över och under den nominella vikten icke må överstiga 1 procent.

Mynt- och justeringsverket har vidare uttalat, att den föreslagna legeringen med 40 procent silver och med en viss nickelhalt prövats med gott resultat. Med hänsyn till att en myntlegering knappast kunde laboratoriemässigt underkastas sådana prov, att dess egenskaper under verkliga bruksförhållanden kunde ådagaläggas, syntes det emellertid lämpligt att i myntlagen, i likhet med vad som vore fallet i England, endast silverhalten fastställdes och att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att nämre precisera halten av oädla metaller.

Under åberopande av vad i skrivelsen anförts har mynt- och justeringsverket föreslagit sådan ändring i gällande myntlag, att silverhalten hos skiljemynt av silver, i den mån densamma vore fastställd att vara större än 400 tusendelar, måtte sänkas till detta belopp samt att rörande de tekniska detaljerna i övrigt bestämmelser måtte få utfärdas av Kungl. Maj:t. Enligt verkets uppfattning borde övergången till den nya mynttypen göras definitiv. Det vore emellertid icke nu nödvändigt att taga ståndpunkt till om så skulle bli fallet. Man skulle sålunda för tillfället kunna begränsa sig till en provisorisk lagstiftning.

Efter remiss ha *fullmäktige i riksbanken* den 22 maj 1942 avgivit utlåtande över mynt- och justeringsverkets förevarande framställning. Fullmäktige ha därvid tillstyrkt en sådan ändring av myntlagen, att möjlighet bereddes att utmynta skiljemynt av silver med en silverhalt av 400 tusendelar samt att bestämmelser rörande de tekniska detaljerna i övrigt vid utmyntningen finge utfärdas av Kungl. Maj:t. Fullmäktige ha för sin del velat förorda, att ifrågavarande bestämmelser utformades på sådant sätt, att silverhalten fastställdes till *minst* det angivna talet, varigenom möjlighet skulle föreligga att utan ny ändring av myntlagen utmynta jämväl mynt med en högre silverhalt.

Möjligheterna att tillgodose det alltjämt betydande behovet av nya skiljemynt av högre valörer begränsas för närvarande av svårigheterna att vidmakthålla en import av silver. Som skiljemyntsbristen vållar allvarliga olägenheter, torde åtgärder böra vidtagas för att minska skiljemyntsförsörjningens beroende av silvertillgången. Därvid kunde övervägas att liksom under förra världskriget låta silvermynten i viss utsträckning ersättas med sedlar av motsvarande valör. Erfarenheterna av dessa sedlar ha emellertid icke varit gynnsamma. Enligt min mening bör därför en sådan lösning icke accepteras så längre andra möjligheter stå till buds. Närmast ifrågakommer att, på sätt mynt- och justeringsverket föreslagit, minska silverhalten i skiljemynten. Jag vill erinra om att skiljemyntens metalliska värde redan enligt gällande regler avsevärt understiger deras penningvärde och saknar varje betydelse för detta. Skiljemyntens sammansättning är alltså ett rent tekniskt spörsmål utan intresse ur penningpolitiska synpunkter.

*Departements-
chefen.*

Mynt- och justeringsverket, som vid bedömandet av frågan om en reduktion av skiljemyntens silverhalt fäst avgörande vikt vid möjligheten att inom landet erhålla de erforderliga metallerna, har för sin del stannat för den meningen, att en övergång borde ske till lägre silverhalt i samtliga myntsorter utom tioöresmyntet. Verket har därvid ifrågasatt, att silverhalten i dessa skiljemynt skulle sänkas till 40 viktprocent, d. v. s. samma halt som i de nu använda tioöresmynten, och att till samtliga slag av skiljemynt i silver skulle användas en legering bestående av — förutom silver — koppar till omkring 55 viktprocent och nickel till omkring 5 viktprocent. Enligt mynt- och justeringsverkets mening skulle en sådan åtgärd möjliggöra en avsevärd ökning av silvermyntkvantiteten utan att den ökade förbrukningen av andra metaller behövde ingiva farhågor.

Då enligt vad mynt- och justeringsverket anfört verkställda prov visat, att en legering med den lägre silverhalten är tekniskt fullt tillfredsställande för sitt ändamål, anser jag mig av tidigare angivna skäl böra godtaga mynt- och justeringsverkets förslag, att silverhalten i samtliga skiljemynt av silver med undantag av tioöresmyntet — för vilket den lägre silverhalten redan gäller — skall sänkas till 40 viktprocent, samt att till alla slag av silvermynt skall användas en legering bestående av — förutom silver — koppar till omkring 55 och nickel till omkring 5 viktprocent.

Såsom mynt- och justeringsverket framhållit, erfordras för genomförande av den föreslagna omläggningen vissa ändringar i lagen om rikets mynt. Däremot torde — i följd av tilläggsartikeln den 22 mars 1924¹ och med hänsyn till att de nya mynten avses skola erhålla annan prägling än de nu använda — tillägg till eller ändring av den gällande myntkonventionen mellan Sverige, Danmark och Norge icke behöva ske.

I fråga om sättet för genomförandet av ändringarna i myntlagen har mynt- och justeringsverket hemställt, att endast bestämmelsen om silvermyntens silverhalt, 40 viktprocent, måtte införas i myntlagen, under det att övriga erforderliga föreskrifter skulle utfärdas i administrativ ordning. Mot förslaget härutinnan ha fullmäktige i riksbanken icke gjort annan erinran än att fullmäktige för sin del förordat en sådan bestämmelse i myntlagen, att silverhalten i mynten skulle utgöra *minst* 40 viktprocent, varigenom möjlighet skulle föreligga att utan ny ändring av myntlagen utmynta jämväl mynt med en högre silverhalt.

Den av bankofullmäktige förordade modifikationen av mynt- och justeringsverkets förslag synes böra beaktas med hänsyn till de praktiska fördelar som därigenom vinnas. Jag ansluter mig sålunda till bankofullmäktiges förslag, att myntlagen skall angiva endast den minimiprocent silver, som skall ingå i legeringen. Därutöver torde myntlagen böra innehålla bestämmelser om de myckenheter fint silver, som silvermynt av olika valörer minst skola innehålla. Minimikvantiteten fint silver torde böra fixeras till $\frac{4}{10}$ av de föreslagna myntens vikt, d. v. s. $\frac{4}{10}$ av respektive 14.0, 7.0, 4.8, 2.32

¹ Se prop. nr 11 år 1924.

och 1.44 gram. För silvermynt å 5 kronor har bruttovikten under hand uppgivits till 22.88 gram, varför minimikvantiteten fint silver för detta mynt torde böra fixeras till $\frac{4}{10}$ av nämnda vikt. Därest de nu föreslagna bestämmelserna intagas i själva myntlagen, torde några principiella betänkligheter icke möta mot förslaget, att utfärdandet av övriga för präglingen erforderliga föreskrifter anförtros åt Kungl. Maj:t. En sådan anordning synes fördelaktig bland annat med hänsyn till att en mindre justering framdeles kan visa sig behövlig beträffande legeringens sammansättning.

I likhet med vad redan nu är fallet i fråga om silvermynten kan framdeles uppkomma fråga om ändring av den metalliska sammansättningen av de för framställning av kopparnickelmynt och bronsmynt använda legeringarna. Det synes därför lämpligt, att i detta sammanhang vidtaga sådan ändring av myntlagen, att åt Kungl. Maj:t anförtros jämväl att utfärda föreskrifter om sammansättningen av legeringar för framställning av kopparnickel- och bronsmynt samt om kopparnickel-, brons- och järnmyntens vikt. Såsom ytterligare skäl för en sådan lagändring må anföras, att det ur systematisk synpunkt är mindre lämpligt att bibehålla omförmälda föreskrifter i själva lagen, medan motsvarande föreskrifter rörande silvermynten utbrytas ur lagen och upptagas i en administrativ författning. — Någon saklig ändring beträffande kopparnickel-, brons- och järnmynten är emellertid icke för närvarande ifrågasatt.

Efter en ändring av myntlagen i enlighet med de nu angivna riktlinjerna kommer att, i fråga om skiljemynten, i lagen kvarstå endast de stadganden, som angå det eller de slag av metaller, vilka skola användas vid tillverkningen av skiljemynt, eller som angå skiljemyntens namnvärde eller, i fråga om skiljemynt av silver, den lägsta tillåtna viktprocenten silver eller den lägsta tillåtna myckenheten fint silver.

Ändringarna i myntlagen beröra §§ 5—8 samt 11. Ändringarna ha intagits i ett inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt*.

Då det är avsett att särskilda tillämpningsföreskrifter skola utfärdas av Kungl. Maj:t, synes det lämpligt, att ifrågavarande lagstiftning får träda i kraft den dag Kungl. Maj:t förordnar. Någon tidsbegränsning av giltighetstiden torde icke böra föreskrivas. Jag vill emellertid framhålla, att med den föreslagna utformningen en återgång till nu gällande bestämmelser i fråga om silverhalt m. m. är möjlig utan att själva myntlagen ändras.

Därest förevarande lagförslag antages av riksdagen, torde jag framdeles få förelägga Kungl. Maj:t förslag — förutom beträffande de tidigare berörda detaljföreskrifterna i fråga om kopparnickel-, brons- och järnmynt — angående silvermyntlegeringens sammansättning, om silvermyntens vikt och tillåtna halt- och viktavvikelse samt rörande dessa mynts prägel, inskrift och utseende i övrigt.

Föredraganden hemställer härefter, att nyssnämnda lagförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Rolf Arfwedson.